

УДК 342.25(477)

В.Д. ШАПОВАЛ, канд. юрид. наук, Кременчуцький державний університет ім. Михайла Остроградського

В.М. ПРИЛИШКО, Кременчуцький державний університет ім. Михайла Остроградського

ФОРМУВАННЯ ПРЕДСТАВНИЦЬКИХ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Ключові слова: формування представницьких органів, місцеве самоврядування

Місцеве самоврядування є одним із визначальних елементів демократичного устрою країни. Суть місцевого самоврядування зводиться до гарантованого державою права територіальної громади самостійно вирішувати питання місцевого значення, діючи в межах Конституції та законів держави.

Природно, з моменту проголошення незалежності України почався процес становлення нових умов існування та розвитку органів державної влади та органів місцевого самоврядування. На етапі переходу від тоталітарного до громадянського суспільства, від централізованої адміністративно-командної системи управління до демократичної відбувається процес конституювання місцевого самоврядування, закріплення його основних принципів, гарантій, визначення засад створення та формування його представницьких органів. Адже основним завданням даного інституту є захист прав та законних інтересів відповідної територіальної громади в цілому, а також кожного її суб'єкта окремо.

Відповідно до ст.5 Конституції України, носієм суверенітету та єдиним джерелом влади в Україні є народ, народ здійснює свою владу безпосередньо та через органи державної влади і органи місцевого самоврядування [1]. Ці органи є представницькими і повинні

формуватися відповідно до демократичних засад та проводити свою діяльність згідно із законами держави. Саме чинний Закон від 06.04.2004 р. «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад, сільських, селищних, міських голів» визначає основні засади, особливості та порядок організації і проведення виборів депутатів сільських, селищних, міських, районних, обласних рад та їх голів [2].

Оскільки місцеве самоврядування є насамперед вираженням самоорганізації і самостійної діяльності громадян (жителів певної території), то його формування як цілісної системи в рамках всього товариства має відбуватися передусім на її нижчих рівнях, у первинних осередках [3]. Мова йде про становлення форм безпосередньої демократії, які сприятимуть становленню інституту місцевого самоврядування та розвитку муніципального організму в Україні.

Слід зазначити, що в основі здійснення безпосередньої влади територіальною громадою лежить саме безпосередня демократія як засіб реалізації цієї влади, а місцеве самоврядування є організаційно-правовою формою її здійснення. Адже безпосередня демократія – це природне право народу. Демократія, як форма суспільного буття і політичної організації суспільства, створює найсприятливіші умови для життєдіяльності людини [4].

Вищими формами безпосереднього здійснення народом влади є вибори та референдум, на основі яких і відбувається забезпечення інтересів у суспільстві та здійснюється формування представницьких органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Закон України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад, сільських, селищних, міських голів» передбачає, що місцеві вибори є рівними, прямими, вільними, таємними. Сам виборчий процес включає такі етапи: 1) складання списків виборців; 2) формування виборчих комісій; 3) утворення територіальних виборчих округів; 4) утворення виборчих дільниць; 5) висування та реєстрація кандида-

тів у депутати; 6) проведення передвиборної агітації; 7) голосування (повторне голосування); 8) підрахунок голосів виборців та встановлення підсумків голосування і результатів місцевих виборів. Виборчий процес завершується офіційним оприлюдненням результатів місцевих виборів [5].

Чинне законодавство про вибори до органів місцевого самоврядування поділяє їх на види залежно від їх ознак.

За суб'єктами місцеві вибори поділяються на колегіальні органи – вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, сільських селищних, міських, районних у містах, обласних рад; і на одноособові органи – вибори сільських, селищних, міських голів.

За часом проведення місцеві вибори поділяються на чергові, позачергові, повторні і проміжні (ст.14 Закону).

Відповідно до ст.2 Закону, вибори депутатів сільських, селищних рад проводяться за мажоритарною системою відносної більшості в одномандатних виборчих округах. Вибори депутатів районних у містах рад, районних рад, обласних рад, міст Києва та Севастополя проводяться за пропорційною системою.

Згідно з п.8 ст.2 Закону, вибори сільських, селищних, міських голів проводяться за мажоритарною виборчою системою відносною більшістю в єдиному одномандатному окрузі, межі якого збігаються з межами відповідної територіальної громади.

Саме тому питання доцільності пропорційної чи мажоритарної системи так широко дискутується в Україні. Вважається, що в період посилення ролі політичних партій у політичному і суспільному житті вибори до місцевих представницьких органів повинні проводитися лише за пропорційною системою.

Інша ж позиція полягає в тому, що проводити місцеві вибори за пропорційною виборчою системою на даному етапі становлення місцевого самоврядування в Україні зарано, так як це може призвести до протиріч між різними політичними силами при вирішенні стратегічних завдань місцевого значення. З

іншого боку вчені говорять, що перехід до пропорційної виборчої системи на місцевому рівні сприятиме розвитку органів самоорганізації населення [6].

Дані протиріччя привернули увагу законодавця, і профільним Законом встановлено, що сільські, селищні, міські голови обираються за мажоритарною виборчою системою.

Одним же із аргументів, який часто використовується опонентами пропорційної виборчої системи з голосуванням за закриті списки кандидатів є те, що відповідна система голосування розриває зв'язок депутата з виборцями. Виборці позбавляються можливості впливу на депутатів, які обрані до відповідної ради. Звичайно, у разі незадовільного виконання своїх обов'язків, такі депутати можуть бути відкликані, однак звільнене місце у раді займе наступний за номером у списку депутат, який, можливо, буде ще більш невідповідальним, ніж його попередник.

Необхідно також звернути увагу на той факт, що якщо в умовах мажоритарної виборчої системи виборець знав, хто представляє його інтереси у раді, то в умовах формування рад за пропорційною системою виборець не знає, хто конкретно з представників підтриманої ним партії має представляти його інтереси. Існують також інші критичні зауваження щодо системи голосування за закриті списки: обмеженість доступу до інформації про склад виборчих списків, про кандидатів, включених до них.

Моніторинговий комітет ПАРЄ неодноразово звертав увагу на неприйнятність обраної моделі пропорційної виборчої системи в Україні: «Існуюча виборча система з закритими партійними списками в єдиному національному виборчому окрузі є порочною за своєю природою: позбавляє виборців будь-якої можливості впливу на списки, сприяє створенню не стільки політичних партій, скільки співтовариств з загальними комерційними інтересами, відсутня персональна відповідальність депутата перед виборцями».

Необхідно розбити багатомандатний загальнодержавний виборчий округ на більшу

кількість регіональних округів. Виникає питання: чи набудуть місцеві партійні організації більш питому вагу і вплив на висування кандидатів? Якщо так, то відкриті регіональні списки можуть стати тим імпульсом, якого сьогодні так не вистачає реальному, а не показному партійному будівництву на місцях [7].

Існує думка, що перехід до пропорційної виборчої системи, окрім структуризації суспільства, сприятиме забезпеченню представництва інтересів широкого кола соціальних груп, що дасть можливість прийняття місцевими радами більш зважених рішень.

Як прогнозується, у таких виборах можуть брати участь 60–70 політичних партій, ознайомитися з програмами яких пересічний громадянин практично не зможе. Виникає й інше питання: як бути виборцям, які не бажають обрати із загального списку відповідної партії жодного кандидата? На підставі пропорційної системи суттєво послаблюється залежність від політичних партій. Лише за умови дотримання партійної дисципліни фракція може ефективно функціонувати і виконувати передвиборні обіцянки партії.

Для забезпечення зв'язку між головами та виборцями, а також для посилення відповідальності партії за здійснювану нею політику пропорційна система може змінюватись у такий спосіб: можуть існувати відкриті списки, з преференціями (виборець, голосуючи за партію, блок може голосувати і за окремого їх кандидата або нумерує кандидатів від обраної ним політичної сили).

Тому можливою є ситуація, коли за пропорційною виборчою системою кандидатам у голови, які не є членами відповідної партії, буде закрито доступ до відповідної місцевої ради. Єдиним виходом із цього становища буде обов'язковий вступ таких осіб до певної партії [8].

Саме тому слід вважати, що запровадження мажоритарної виборчої системи до органів місцевого самоврядування може сприяти кращому представництву інтересів конкретної територіальної громади та зменшенню їх надмірної політизації.

У разі виборів голови від різних партій у виборчому окрузі буде налічуватись певна кількість партій. Згідно з ч.6 ст.11 Закону України «Про політичні партії», протягом шести місяців із дня реєстрації кожна політична партія зобов'язана утворити та зареєструвати свої обласні, міські, районні організації у більшості областей України, місті Києві, Севастополі та у містах Автономної Республіки Крим. Встановлена у законодавстві вимога щодо обов'язковості утворення і реєстрації місцевих організацій партії і розмежування їх прав щодо висування виборчих списків кандидатів у голови спрямована на забезпечення реалізації прав громадян – прихильників певної програми суспільного розвитку органів місцевого самоврядування районного й обласного рівнів, представники яких будуть відстоювати не загальні для всіх виборців інтереси, а інтереси певної партії чи свої власні.

Проаналізувавши чинне законодавство, можна дійти висновку, що запровадження пропорційної виборчої системи на виборах районних і обласних рад не суперечить конституційній природі цих рад як органів, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст, оскільки громадяни, котрі проживають у відповідних адміністративно-територіальних одиницях, особисто голосуючи за виборчий список кандидатів місцевої організації партії (блоку), реально обирають своїх представників.

Асоціація міст України зауважує, що вибори голови районних і обласних рад за пропорційною системою суперечать конституційній природі цих рад, оскільки громадяни реально втрачають гарантовану можливість направити свого представника у районну, обласну раду.

Саме тому пропорційна система, або ще система з преференціями, порушує принцип індивідуальної відповідальності голови, обраного за списками партій, перед виборцями, адже при згаданій системі відповідальність перед ними несе певна партія, а не голова.

Часто при голосуванні громадяни більше орієнтуються не на програму політичної пар-

тії, а на лідера, який її очолює. Тому слід погодитись з думкою вітчизняних вчених, що на місцевих виборах можлива ситуація, коли більшість депутатських мандатів у складі міської ради отримає одна політична сила, а на посаду міського голови буде обрано представника іншої партії чи безпартійного. У цьому випадку можливі конфлікти і протистояння між радою і відповідним головою, що заважатиме ефективній роботі системи органів місцевого самоврядування. Однак, виходячи з цього, слід наголосити, що такі приклади одиничні, у більшості випадків кандидат має реальний шанс перемогти лише за підтримки його політичною партією чи блоком партій. Недопущенням таких ситуацій є закріплення положення, відповідно до якого право висунення кандидатів здійснюється політичними партіями (ст.3 Закону). Тоді велика імовірність того, що на посаду сільського, селищного, міського голови буде обрано кандидата від політичної партії (блоку), яка отримає більшість у місцевій раді.

Ще однією проблемою є невідповідність строків повноважень ради та відповідного голови. Так, згідно ч.1 ст.141 Конституції України, до складу сільської, селищної, міської, районної, обласної ради входять депутати, які обираються жителями села, селища, міста, району, області на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на п'ять років. У другій частині зазначеної статті визначається, що територіальні громади на основі загального, прямого, виборчого права шляхом таємного голосування обирають строком на чотири роки відповідно сільського, селищного та міського голову.

Тому народними депутатами було внесено на розгляд Верховної Ради України проект Закону «Про внесення змін до конституції України», в якому зазначається, що частину першу і частину другу ст.141 необхідно викласти у такій редакції: «До складу сільської, селищної, міської, районної, обласної ради входять депутати, які обираються жителями села, селища, міста, району, області на основі

загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування. Строк повноважень сільської, селищної, міської, районної, обласної ради, депутати якої обрані на чергових виборах, становить п'ять років. Територіальні громади на основі загального, рівного, прямого виборчого права обирають шляхом таємного голосування відповідно сільського, селищного, міського голову, який очолює виконавчий орган ради та головує на її засіданнях. Строк повноважень сільського, селищного, міського голови, обраного на чергових виборах, становить п'ять років» [9].

Таким чином, було зроблено спробу встановити відповідність строків повноважень місцевої ради і відповідного голови. Але в 2006 році сільські, селищні, міські голови були обрані на чотири роки, а не на п'ять, відповідно виникає питання про доцільність проведення місцевих виборів у 2010 році.

Тому для уникнення подібних правових колізій необхідно було ще у грудні 2004 року при внесенні змін до виборчого законодавства змінити термін повноважень не лише депутатів місцевих рад, а й місцевих голів.

Саме тому у зазначеному Законі в Прикінцевих та перехідних положеннях закріплено, що повноваження сільських, селищних, міських голів, обраних на чергових, перших і повторних виборах у період від березня 2006 року до дня проведення чергових виборів у 2011 році, припиняються в момент вступу на цю посаду іншої особи, обраної на чергових виборах у 2011 році.

Отже, проблеми розподілу компетенції та строків повноважень між місцевими радами та відповідними головами є реально існуючими і потребують відповідного вирішення, що ще раз доводить необхідність їх вивчення не лише в теорії, а й на практиці.

Так, яскравим прикладом абсолютного непорозуміння між міською радою і міським головою є ситуація, яка склалася у 2006 році в місті Світловодську Кіровоградської області і триває до цього часу.

У 2006 році відбулися вибори міського голови, на яких переміг представник партії

«Наша Україна» П. Солодов [10]. Але вже через декілька місяців після виборів 29.09.2006 р. депутатська більшість міськради прийняла рішення створити контрольну комісію «для перевірки виконання повноважень міського голови і виконавчих органів». Міського голову звинуватили у тому, що він допускає промахи в роботі, займається «самоуправством», не дослухається до думки депутатів. Згідно з розділом 6 Регламенту Світловодської міської ради, тимчасові контрольні комісії ради є органами, які обираються радою з числа депутатів у складі голови і членів комісії для здійснення контролю за конкретно визначеним радою питанням, яке належить до повноважень місцевого самоврядування.

Рішення ради про створення тимчасової контрольної комісії ради вважається прийнятним, якщо за це проголосувало не менше однієї третини депутатів від загального складу ради (п.6.1 [11]). Тобто вже тоді було закладено підґрунтя для усунення міського голови від влади. Але міський голова не підписав рішення про створення тимчасової контрольної комісії і наклав на нього вето. Та вже у жовтні на сесії міської ради депутатська більшість провела справжній бліцкриг. Рада, подолавши вето стосовно контрольної комісії, тут же її сформувала. І вже через дві години після свого офіційного створення комісія виступила на сесії із готовими висновками. Чи можна говорити про законність даної процедури? Формується тимчасова контрольна комісія і через дві години вже подає висновки. Очевидно можна, адже за розділом 6 п.3 Регламенту міської ради міста Світловодська, засідання тимчасової контрольної комісії є правомочним, якщо в ньому бере участь не менш як половина членів від загального складу комісії.

А з іншого боку, чи можна було за дві години переглянути всі матеріали справи і зробити певні висновки? Очевидно ні. Але так чи інакше висновки контрольної комісії було заслухано, таємне голосування відбулося, і 39 депутатів з 50 виявили недовіру тодішньому міському голові, висловилися за дострокове припинення його повноважень. Згідно п.2.17

Регламенту, всі випадки вирішення кадрових питань, що належать до компетенції міської ради, проводяться таємним голосуванням. Рішення ради з будь-якого питання приймається на засіданні після його обговорення і вважається прийнятим, якщо за нього проголосувало більше половини депутатів від загального складу ради. За відставку міського голови проголосувало більше двох третин від загального складу ради, тому дострокове припинення повноважень міського голови відбулося начебто законним шляхом.

Але на цьому проблеми влади у Світловодську не вирішилися. Після відставки міського голови Світловодська міська рада повинна була надіслати до Верховної Ради України інформацію про припинення повноважень міського голови та повідомити про необхідність проведення дострокових виборів. Для даної процедури вистачило б кількох тижнів, але міській раді знадобилося на це кілька місяців. Як результат, відповідна постанова парламенту з'явилася лише 28.12.2008 р. В ній позачергові вибори було призначено на 16.03.2008 р. Але міську раду очевидно влаштувала відсутність міського голови – з вирішенням організаційних проблем, що стосувались дострокових виборів, тут не поспішали. Ще й з причин до кінця так і не з'ясованих міська територіальна виборча комісія на початку 2008 р. склала свої повноваження. Але територіальна громада вирішила втрутитись: влаштували протест проти дій міської ради. Протестувальників підтримав ряд депутатів. Тому треба було зробити вигляд продовження підготовки до виборчого процесу. Поки створювали нову територіальну виборчу комісію час, визначений законодавством на проведення позачергових виборів, минув. Оновлена ж територіальна виборча комісія призначає нові вибори на 18 травня. Та знову виникла проблема: згідно закону «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад, сільських, селищних, міських голів», позачергові вибори, які так і не відбулися, вважаються повторними. А повторні вибори, на відміну від позачергових, про-

водяться за кошти місцевого бюджету, а не державного. Звичайно, коштів на проведення повторних виборів міського голови міська рада не знайшла, тому 17 квітня більшістю голосів було ухвалено рішення відмінити проведення повторних виборів міського голови, призначених Верховною Радою України, а також відмінити інші рішення територіальної виборчої комісії з приводу проведення повторних виборів.

Отже, проаналізувавши ситуацію з обранням міського голови в місті Світловодську, можна зробити висновок, що хоча Статут територіальної громади міста Світловодська передбачає в главі 2.4, що місцеві вибори є вільними і відбуваються на основі загального, рівного, прямого виборчого права, призначаються і проводяться згідно з законодавством України, насправді це є лише теорією [12]. На практиці виявляється, що місцева влада не здатна провести місцеві вибори. Вагомим чинником тут є недостатнє фінансування органів місцевого самоврядування або ж нерациональне використання коштів цими органами. Міська рада, яку абсолютно влаштовує відсутність міського голови, захищає лише власні інтереси. Депутати, обрані за пропорційною виборчою системою, не несуть відповідальності за свої дії і спроможні вирішити лише ті питання, які є вигідними для них.

Нарешті ситуація в м. Світловодську Кіровоградської області стабілізувалася виборами міського голови, які відбулися 31.10.2010 р.

Саме тому слід вважати, що необхідно запровадити мажоритарну виборчу систему для формування представницьких органів місцевого самоврядування. Адже в теорії все зрозуміло і майже ідеально, а як виявляється на практиці, місцеве самоврядування – це досить молодий інститут, який тільки переживає процес свого становлення і проблеми якого необхідно вирішувати, звертаючи увагу на його практичне здійснення, зважаючи на неоднорідність його розвитку [13, с.64].

Нарешті наші сподівання знайшли своє відображення в Законі України «Про внесення змін до Закону України «Про вибори депута-

тів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів»», підписаний Президентом України 30.08.2010 р. [14].

Для порівняння використовуємо Статут територіальної громади міста Світловодська і Статут територіальної громади міста Кременчука. В обох статутах закріплюється така форма участі територіальної громади у місцевому самоврядуванні як вибори [15]. Але здійснюється вона по-різному. У місті Світловодську міського голову обрати неможливо через неправомірну діяльність міської ради, а в місті Кременчуку на посаду міського голови вже три строки підряд обирається одна особа, яка спроможна узгодити свою діяльність із діяльністю міської ради і проводити ефективну роботу з метою захисту інтересів територіальної громади.

Отже, треба зазначити, що вагому роль у формування представницьких органів місцевого самоврядування і подальшій їх діяльності відіграє ще й людський фактор. Відповідно до ч.2 ст.5 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування», на посаду в органах місцевого самоврядування можуть бути призначені особи, які мають відповідну освіту і професійну підготовку, достатню для виконання службових обов'язків [16].

Слід вважати, що це положення має лише декларативний характер, а на практиці воно не виконується. Також необхідно, щоб кандидати на посаду сільських, селищних, міських голів, депутати місцевих рад керувалися етичними нормами. Але треба звернути увагу на те, що в територіальних громадах відсутній нормативно-правовий акт, який би сприяв розвитку етичного ресурсу місцевого самоврядування. Тому цілком слушною є позиція В. Колтуна щодо розробки кодексу виборної особи місцевого самоврядування, який необхідно затверджувати на засіданнях місцевої ради, що сприятиме формуванню етичного ресурсу [17].

Отже, розглянувши проблеми теорії та практики формування представницьких органів місцевого самоврядування, можна зроби-

ти висновок, що практика суттєво відрізняється від теорії. Значно важче провести місцеві вибори як форму здійснення безпосередньої демократії територіальної громади, ніж просто задекларувати це право громадян в законі чи іншому нормативно-правовому акті.

Також можна дійти висновку, що мало закріпити певну виборчу систему законодавчо, потрібно ще реалізувати засоби і методи застосування її на практиці. Треба також погодитись з думкою, що необхідно для покращення ефективності роботи обраних складів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів створити відповідний нормативно-правовий акт, який би закріплював моральні та етичні засади їх діяльності.

Варто також наголосити на позиції В.Ф. Погорілка, що демократія як форма суспільного буття і політичної організації суспільства створює найсприятливіші умови для життєдіяльності людини. Але відсутність відповідальності депутатів місцевих рад, обраних за пропорційною виборчою системою, та неврегульованість етичних засад їх діяльності приводить до таких ситуацій, коли територіальна громада, користуючись природним правом обирати представницькі органи місцевого самоврядування, обирає міського голову, як це спостерігаємо на прикладі міста Світловодська, а міська рада відправляє народного обранця у відставку та ще й усіяло перешкоджає проведенню повторних виборів на протязі чотирьох років.

Для уникнення подібних ситуацій необхідно приведення чинного виборчого законодавства у відповідність до об'єктивно існуючих нормативно-правових актів, які б закріплювали морально-етичні засади діяльності представницьких органів місцевого самоврядування; перегляд доцільності існуючих виборчих систем для формування рад різних рівнів та обрання сільських, селищних, міських голів; підвищення рівня відповідальності посадових осіб місцевого самоврядування за свої дії; підвищення рівня правової свідомості територіальних громад та запобігання розвитку правового нігілізму у суб'єктів цих громад.

Лише здійснення відповідних заходів, на нашу думку, може сприяти легітимному обранню представницьких органів місцевого самоврядування та зможе підвищити ефективність діяльності зазначених суб'єктів муніципального організму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Закон України «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад, сільських, селищних, міських голів»: від 14.04.2004 р. – К. : Атіка, 2004. – 128 с.
3. Карлов А. Н. Формирование института местного самоуправления / А. Н. Карлов. – К., 1993.
4. Погорілко В. Ф. Конституційно-правові форми безпосередньої демократії в Україні: проблеми теорії та практики / В. Ф. Погорілко. – К., 2001.
5. Муніципальне право України : підручник / кол. авт. ; за ред. В. Ф. Погорілка, О. Ф. Фрицького. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 592 с.
6. Любченко П. М. Компетенція місцевого самоврядування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 «Конституційне право» / П. М. Любченко. – Х., 1998. – 18 с.
7. Урін О. В. Політологія : навч. посіб. [для студ. вищих навч. закл.] / О. В. Урін. – 5-е вид. – Кременчук : ПП Щербатих О. В., 2008. – 304 с.
8. Шаповал В. Д. Конституційно-правовий статус сільського, селищного, міського голови в Україні: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.02 / Шаповал В. Д. – К., 2009. – 239 с.
9. Проект Закону «Про внесення змін до Конституції України (щодо строків повноважень Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад, сільських, селищних, міських голів)».
10. Офіційний сайт Світловодської міської ради [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.Svitlovodsk.com.ua/news>.

11. Регламент Світловодської міської ради ІІ сесії ХХІV скликання від 26.04.2002 р.
12. Статут територіальної громади міста Світловодська / затв. рішенням сесії Світловодської міської ради : від 26.12.2000 р., № 366.
13. Шаповал В. Д. Конституційно-правовий статус сільського, селищного, міського голови в Україні : монографія / В. Д. Шаповал. – Кременчук : Вид. ПП Щербатих О. В., 2010. – 156 с.
14. Інформаційно-аналітичний центр «ЛПГА», 1991–2010 рр.
15. Статут територіальної громади міста Кременчука / затв. рішенням сесії Кременчуцької міської ради : від 09.12.2003 р. № 18.
16. Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування» : від 7.06.2001 р., № 2494-ІІІ // ВВР України. – 2001. – № 33. – Ст. 173.
17. Колтун В. Формування етичного ресурсу місцевого самоврядування / В. Колтун // Управління сучасним містом. – 2005. – № 1-2/1-6 (17–18). – С. 214–217.

Шаповал В. Д. Формування представницьких органів місцевого самоврядування в Україні: проблеми теорії та практики / В. Д. Шаповал, В. М. Прилипка // Форум права. – 2011. – № 2. – С. 992–999 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-2/11svdttp.pdf>

Показана потреба приведення чинного виборчого законодавства у відповідність до об'єктивно існуючих нормативно-правових актів, які б закріплювали морально-етичні засади діяльності представницьких органів місцевого самоврядування. Зроблено висновки, що тільки здійснення відповідних заходів може сприяти легітимному обранню представницьких органів місцевого самоврядування та зможе підвищити ефективність діяльності зазначених суб'єктів муніципального організму.

Шаповал В.Д., Прилипка В.М. Формирование представительных органов местного самоуправления в Украине: проблемы теории и практики

Показана потребность приведения действующего избирательного законодательства в соответствие к объективно существующим нормативно-правовым актам, которые бы закрепляли морально-этические основы деятельности представительных органов местного самоуправления. Сделан вывод, что только осуществление соответствующих мероприятий может оказывать содействие легитимному избранию представительных органов местного самоуправления, и сможет повысить эффективность деятельности указанных субъектов муниципального организма.

Shapoval V. D, Prilipko V.M. Formation of Representative Bodies of Local Government in Ukraine: Theory and Practice Problems

The requirement of reduction of the operating selective legislation for conformity to objectively existing regulatory legal acts which would fix morally-ethical bases of activity of representative bodies of local government is shown. The conclusion is drawn that only realization of corresponding actions can assist legitimate election of representative bodies of local government and can raise efficiency of activity of the specified subjects of a municipal organism.